

Agata Domachowska

Serbia po wyborach: historyczna porażka rządzących i zwycięstwo ruchu studenckiego

Zwycięstwo Listy Studenckiej w przedterminowych wyborach parlamentarnych w Serbii oznacza przełom na tamtejszej scenie politycznej i poważne osłabienie obozu Aleksandra Vučića, dominującego w serbskiej polityce od 2012 r. Sukces ten jest konsekwencją niemal dwuletniej mobilizacji społecznej, która rozpoczęła się po tragedii w Nowym Sadzie w listopadzie 2024 r. i stopniowo przerodziła w szerszy sprzeciw wobec dotychczasowego modelu sprawowania władzy. Kluczowe pozostaje jednak pytanie, czy zwycięstwo ruchu studenckiego przełoży się na trwałe zmiany demokratyczne, ożywienie procesu integracji europejskiej oraz zmiany w relacjach politycznych na Bałkanach Zachodnich.

25 października 2026 r. w Serbii odbyły się przedterminowe wybory parlamentarne („IEŚ Brief”, nr 16), które przyniosły poważne osłabienie obozu rządzącego skupionego wokół Serbskiej Partii Postępowej (*Srpska napredna stranka*, SNS) i byłego prezydenta Aleksandara Vučića. Po 14 latach dominacji SNS na serbskiej scenie politycznej zwycięstwo odniosła Lista Studencka (*Studentska lista*), wywodząca się z ruchu protestu, który rozwinął się po katastrofie na dworcu kolejowym w Nowym Sadzie w listopadzie 2024 r. W wyniku zaważenia się zadaszenia zginęło wówczas 16 osób. Tragedia stała się katalizatorem masowych demonstracji przeciwko korupcji, brakowi przejrzystości i niezależności instytucji publicznych oraz sposobowi sprawowania władzy przez obóz rządzący. Protestujący domagali się również wyjaśnienia katastrofy w Nowym Sadzie i ukarania winnych.

Według wstępnych wyników wyborczych, przedstawionych przez Republikańską Komisję Wyborczą (*Republička izborna komisija*, RIK), Lista Studencka uzyskała 52,71% głosów, podczas gdy lista Zjednoczona Serbia (*Ujedinjena Srbija*), skupiona wokół SNS i Aleksandara Vučića, zdobyła 39,17%. Socjalistyczna Partia Serbii (*Socijalistička partija Srbije*, SPS), były koalicjant SNS, otrzymała 2,17% głosów, a pozostałe listy wyborcze nie przekroczyły 1% poparcia. Poza Listą Studencką (141 mandatów) i SNS (103 mandaty) w przyszłym parlamencie zasiądą jedynie ugrupowania reprezentujące mniejszości żyjące w Serbii, tj. Węgrów, Albańczyków i Boszniaków. SPS nie znajdzie się w nowym parlamencie, ponieważ nie przekroczyła 3-procentowego progu wyborczego, z którego zwolnione są ugrupowania reprezentujące mniejszości narodowe. Frekwencja wyniosła ok. 69%. Już wieczorem w dniu wyborów A. Vučić przyznał, że jego partia poniosła porażkę w wyborach, i uznał zwycięstwo Listy Studenckiej.

Komentarz

Zwycięstwo Listy Studenckiej jest rezultatem niemal dwuletniej oddolnej mobilizacji serbskiego społeczeństwa. Studentom udało się przekształcić początkowe protesty w szerszy ruch społeczny, skupiony wokół walki z korupcją, obrony praworządności, rozliczenia odchodzących władz i demokratyzacji państwa. Sukces Listy

wynikał przede wszystkim z dobrze zorganizowanej, zdecentralizowanej struktury, nieopartej na jednym liderze, a także ze zdolności do zjednoczenia wyborców o różnych poglądach wokół wspólnego postulatu zmiany politycznej. Wynik wyborów pokazał ponadto, że długotrwała mobilizacja społeczna może przełożyć się na realną zmianę polityczną i przełamać wieloletnią dominację obozu władzy na serbskiej scenie politycznej.

Porażka SNS w wyborach ujawnia ograniczenia modelu sprawowania władzy opartego na personalizacji przywództwa, przewadze instytucjonalnej obozu rządzącego oraz rozdrobnieniu opozycji. Nie oznacza jednak automatycznego rozpadu SNS, która nadal dysponuje rozbudowanymi strukturami partyjnymi, doświadczeniem politycznym i siecią powiązań z sektorem społeczno-gospodarczym. Można zatem zakładać, że ugrupowanie od początku będzie pełnić funkcję zdecydowanej opozycji, starając się wykorzystać wszelkie napięcia i podziały w obrębie nowej większości. Kluczowym celem SNS będzie stopniowa odbudowa pozycji politycznej poprzez eksponowanie błędów rządzących, zaostrowanie wewnętrznych konfliktów i wykorzystywanie rozbieżności między oczekiwaniami społecznymi a działaniami nowej władzy.

Zwycięstwo wyborcze jest dopiero początkiem najtrudniejszego etapu dla Listy Studenckiej, jakim będzie przełożenie społecznych oczekiwań na konkretne reformy i zapewnienie sprawnego funkcjonowania państwa. Wiarygodność nowej większości będzie zależała od postępów w zakresie niezależności sądownictwa, walki z korupcją, przejrzystości instytucji publicznych, wolności mediów, a także od rozliczenia dotychczasowych rządzących.

Potencjalnym zagrożeniem dla spójności przyszłego rządu pozostają różnice programowe wewnątrz szerokiego ruchu społeczno-politycznego, który zjednoczył obywateli Serbii przede wszystkim wokół sprzeciwu wobec władzy. Niepewność dotyczy zarówno ostatecznego kształtu przyszłej większości rządzącej, jak i tego, kto obejmie urząd premiera. Poważne konflikty wewnętrzne, niepowodzenia w realizacji zapowiadanych reform lub niespełnione oczekiwania społeczne mogą stopniowo osłabić poparcie dla nowej większości, stwarzając SNS możliwość odbudowy wpływów i wzmocnienia pozycji politycznej.

Zwycięstwo Listy Studenckiej w wyborach parlamentarnych może wzmocnić pozycję jej potencjalnego kandydata w nadchodzących wyborach prezydenckich, które powinny odbyć się najpóźniej do końca bieżącego roku. Nie oznacza to jednak, że sukces parlamentarny automatycznie przełoży się na zdobycie urzędu prezydenta. Wiele będzie zależało od tego, kogo Lista Studencka wystawi jako kandydata oraz jaką strategię przyjmie SNS.

Zmiana układu politycznego w Serbii może wpłynąć na relacje z sąsiadami, sytuację polityczną w regionie oraz perspektywę integracji europejskiej. W najbliższym czasie priorytetem nowej większości będzie jednak prawdopodobnie polityka wewnętrzna, w tym konsolidacja władzy, reforma instytucji i realizacja postulatów zgłaszanych podczas protestów. Jeśli zapowiadane reformy doprowadzą do wzmocnienia praworządności i poprawy funkcjonowania instytucji demokratycznych, mogą również stworzyć warunki do ożywienia negocjacji akcesyjnych z Unią Europejską, które od miesięcy pozostają w stagnacji. Przewodnicząca Komisji Europejskiej Ursula von der Leyen pogratulowała Liście Studenckiej zwycięstwa, deklarując gotowość UE do wspierania reform. Ewentualne przyspieszenie integracji europejskiej będzie jednak uzależnione nie od samych deklaracji, lecz przede wszystkim od rzeczywistego tempa i zakresu wdrażanych zmian.

Nie należy zakładać, że zmiana układu politycznego automatycznie doprowadzi do zwrotu geopolitycznego w polityce zagranicznej Serbii. Można oczekiwać, że Belgrad będzie nadal dążył do utrzymywania relacji zarówno z Unią Europejską, jak i z Rosją oraz Chinami. Lista Studencka już wcześniej zapowiedziała, że nie zamierza poprzeć nałożenia sankcji na Rosję, co wskazuje, że ewentualna zmiana władzy nie musi oznaczać zasadniczej rewizji dotychczasowej polityki w tym obszarze.

Dialog z Kosowem pozostanie jednym z najważniejszych wyzwań dla nowych władz w Belgradzie. Zmiana układu politycznego może wpłynąć na sposób prowadzenia negocjacji, nie musi jednak oznaczać zasadniczej rewizji stanowiska Serbii w kwestii statusu Kosowa. W trakcie kampanii Lista Studencka podkreślała przywiązanie do serbskiego porządku konstytucyjnego i prawnego, zgodnie z którym Kosowo i Metochia stanowią część terytorium państwa serbskiego. Wskazuje to, że mimo możliwych zmian w stylu prowadzenia dialogu z Prisztiną kwestia statusu Kosowa może nadal stanowić istotne ograniczenie dla ewentualnego zbliżenia Serbii z Unią Europejską.

Ewentualne ograniczenie napięć w regionie będzie zależało m.in. od tego, czy nowy rząd w Belgradzie zdecyduje się na bardziej konstruktywny dialog z partnerami regionalnymi. Zmiany polityczne w Serbii mogą mieć znaczenie również dla serbskich polityków z Republiki Serbskiej w Bośni i Hercegowinie oraz z Czarnogóry, którzy przez lata utrzymywali bliskie relacje z Aleksandrem Vučićem. Zwycięstwo Listy Studenckiej może zarazem stworzyć warunki do poprawy relacji serbsko-czarnogórskich. Dotychczasowe władze w Belgradzie nie zawsze traktowały premiera Czarnogóry Milojka Spajicia jako równorzędnego partnera. Spajić pogratulował Liście Studenckiej zwycięstwa tuż po ogłoszeniu wyników wyborów, wyrażając nadzieję na otwarcie nowego rozdziału w stosunkach dwustronnych. Ewentualna poprawa relacji będzie jednak zależała od konkretnych działań nowych władz oraz ich gotowości do redefinicji dotychczasowych mechanizmów współpracy regionalnej.

Zwycięstwo Listy Studenckiej w wyborach parlamentarnych, będące zarazem sukcesem masowego ruchu protestu, może stać się także punktem odniesienia dla podobnych mobilizacji społecznych w innych państwach, przede wszystkim w Albanii ([„Komentarze IEŚ”, nr 1642 i 1644](#)). Tamtejsze protesty również koncentrują się na sprzeciwie wobec obecnych władz i dążeniu do zmiany politycznej. Przykład Serbii pokazuje, że długotrwała mobilizacja oddolna może przekształcić się w realną siłę polityczną i zakwestionować pozycję ugrupowań od lat sprawujących władzę.